

Криштанович М.Ф.

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0003-1750-6385>*

Гонтар З. Г.

*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи, менеджменту та соціальних наук,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
<http://orcid.org/0000-0003-1712-7457>*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ЗАХИСТОМ ГРОМАДЯН НА ДЕРЖАВНОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ ДЕРЖАВИ

**JEL Classification: G28
SECTION “LAW”: Право**

Анотація. Державне управління в галузі праці та соціального захисту громадян виключно важливе не тільки для економіки нашої країни, але й збереження соціальної стабільності. Заглиблюючись в історію, відзначимо, що соціальна підтримка була націлена на категорію непрацевдатних, які мають можливості забезпечувати себе самостійно. Держава ж забезпечувала все необхідне для того, щоб населення було соціально захищене, гарантуючи у тому числі захист у разі виникнення «соціальних ризиків». Важливим складником соціального захисту є соціальне обслуговування, яке є діяльним соціальних служб із соціальної підтримки, надання соціально-побутових, соціально-медичних, психолого-педагогічних, соціально-правових послуг та матеріальної допомоги, проведення соціальної адаптації та реабілітації громадян, які перебувають у скрутній життєвій ситуації. Питання державного управління в галузі праці та соціального захисту громадян стало особливо актуальним у умовах пандемії 2020 року, що призвела до збільшення кількості людей, які потребують допомоги, а також до обмеження доступу до соціальних установ, що докорінним чином змінило способи комунікації на користь дистанційних форматів. За даними офіційних джерел порівняно з 2020 роком рівень бідності збільшився, ризики подальшого зростання у зв'язку з погіршенням соціально-економічного стану внаслідок коронавірусної інфекції Covid 19 та війною з боку росії, яка 24 лютого 2022 року здійснила повномасштабне вторгнення на територію України.

При цьому Міністерство соціальної політики України та безпосереднє державне управління в галузі праці та соціального захисту громадян було також ускладнено тим, що до традиційних отримувачів соціальних послуг та соціальної допомоги додалися нові категорії постраждалих (як фізично, морально так і економічно) внаслідок пандемії та війни. Ситуація, що склалася, стала викликом як для бізнесу, так і для виконавчих органів державної влади, водночас дала можливість визначити слабкі місця та потенційні зони зростання щодо системи управління в цілому, каналів взаємодії зі споживачами соціальних послуг зокрема.

Ключові слова: державне управління, держава, соціальний захист, державна політика, соціальна допомога.

Annotation. State management in the field of labor and social protection of citizens is extremely important not only for the economy of our country, but also for the preservation of social stability. Delving into the history, we note that social support was aimed at the category of the disabled, who have the ability to provide for themselves. The state provided everything necessary for the population to be socially protected, including guaranteeing protection in case of "social risks". An important component of social protection is social service, which is the activity of social services for social support, provision of social-household, social-medical, psychological-pedagogical, social-legal services and material assistance, social adaptation and rehabilitation of citizens who are in a difficult life situation. situations The issue of public administration in the field of labor and social protection of citizens became especially relevant in the context of the 2020 pandemic, which led to an increase in the number of people in need of help, as well as to the restriction of access to social institutions, which fundamentally changed the methods of communication in favor of remote formats. According to official sources, compared to 2020, the level of poverty has increased, the risks of further growth due to the deterioration of the socio-economic situation due to the Covid 19 coronavirus infection and the war on the part of Russia, which on February 24, 2022 carried out a full-scale invasion of the territory of Ukraine. At the same time, the Ministry of Social Policy of Ukraine and direct state administration in the field of labor and social protection of citizens was also complicated by the fact that new categories of victims both physically, morally and economically as a result of the pandemic and war were added to the traditional recipients of social services and social assistance. The current situation has become a challenge for both business and executive bodies of state power, at the same time it has provided an opportunity to identify weak points and potential areas of growth regarding the management system as a whole, channels of interaction with consumers of social services in particular.

Keywords: state administration, state, social protection, state policy, social assistance.

Вступ

Постановка проблеми. Наведена коротка характеристика державної системи соціального захисту дозволяє уявити її важливість та значимість майже для усього суспільства держави. Крім того, вона сприяє розумінню того, що в ринкових умовах економіки ця система виживає, як виживає більшість населення країни. Отже, як шлях її вдосконалення може бути розглянуто підвищення ролі управління цієї системи, як на регіональному, так і на державному рівні. Вивчення проблеми вдосконалення управління сучасною системою соціального захисту на державному та регіональному рівні дозволило нам визначити його основні напрямки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим аспектам соціального захисту населення присвячені наукові праці таких вчених як А. Александрова, А. Базиліук, Н. Борецька, Л. Болотіна Н. Чиркіна І. Д. та інші. Проте, незважаючи на досить широке коло розглянутих теоретичних та практичних питань, актуальною залишається проблематика, пов'язана з теоретичними основами зазначеної сфери наукових досліджень.

Мета статті – дослідження особливостей державного управління соціальним захистом населення на державному та регіональному рівні країни та впровадженням нових методів їх роботи.

Результати

Соціальне забезпечення - це система державних правових, економічних та організаційних заходів, спрямованих на компенсацію або мінімізацію наслідків зміни матеріального та (або) соціального становища громадян, а випадках, передбачених законодавством держави, інших категорій фізичних осіб внаслідок настання обставин, визнаних державою соціально значимими тобто страхові ризики.

Розглядаючи питання поняття державного управління в галузі праці та соціального захисту громадян неможливо залишити поза увагою той факт, що основною функцією чи напрямом соціальної політики є забезпечення суспільством та державою необхідного та достатнього рівня соціальної захищеності як населення загалом, і кожної з його соціальної груп.

Праця і соціальний захист як галузь державного управління включає три взаємопов'язані групи суспільних відносин - відносини в галузі праці та відносини, пов'язані з соціальною захистом громадян.

Державне управління в галузі праці та соціального захисту полягає в реалізації соціального політики [1].

Соціальна політика держави - політика, націлена на покращення якості та рівня життя населення країни, зв'язки між членами ринкової економіки, а також запобігання соціальним конфліктам на фінансову основу. Тим часом, соціальна політика держави є системою принципів, цілей та коштів, які забезпечують конституційні положення у соціальній сфері. Тому стан соціальної сфери, умови та якість життя людей повинні бути інтегральним показником ефективності реалізації конституційних вимог у галузі соціальної політики держави.

Ключовий зміст соціальної політики — соціальний стан тих чи інших верств населення та народу в цілому.

Соціальна політика - це політика в галузі соціального забезпечення, а також, система заходів, проведених державою у сфері соціальної сфери. Реалізація соціального захисту громадян як галузь державної діяльності включає такі питання, як пенсійне забезпечення, забезпечення державного соціального страхування, страхування від нещасних випадків на виробництві та профзахворювань, виплату допомоги, встановлення інвалідності, діяльність установ соціального обслуговування та державної служби медико-соціальної експертизи, а також низка інших, пов'язаних із соціальним забезпеченням населення [2].

Особливого значення у реалізації соціальної державної політики займає організація соціального захисту населення на регіональному рівні. Це зумовлено, по-перше, тим, що до проблеми бідності населення найближче знаходяться саме місцеві органи влади. По-друге, реформи системи соціального захисту і на державному, і на місцевому рівні повинні виходити з реально існуючої системи організації соціальних служб на місцях. По-третє, знання місцевої практики дозволить точніше визначити зміст програми реформ, а також врахувати реальні можливості на місцях щодо її реалізації. Зрештою, крім державних програм соціальної допомоги, місцеві органи влади використовують будь-яку можливість залучення підрядників для надання соціальних послуг на конкурентній основі, особливо з зростаючого сектора некомерційних організацій. Встановлено, що реалізується соціальний захист громадян, по-перше, за рахунок державного та місцевих бюджетів, а по-друге, - це залучення спеціально створюваних недержавних фондів соціальної підтримки населення. Важливим аспектом у досліджуваній проблемі є визначення основних принципів соціального захисту населення.

Держава має сприяти покращенню добробуту громадян. Саме в цьому випадку суспільство справді розвивається і виявляє себе на користь соціальної та державної політики.

Соціальний захист є основним аспектом у галузі соціальної сучасної політики держави [3].

Адже саме соціальна політика здебільшого забезпечує соціальний захист населення країни тим самим надаючи виплати допомоги сім'ям, пільги багатьом групам населення, захист громадян похилого віку, осіб із обмеженими можливостями, непрацездатних громадян тощо. Соціальна політика важлива в кожній державі, саме така політика торкається життєво важливих проблем [4].

Державне управління реалізується з допомогою низки напрямів задля забезпечення якості життя громадян. Саме вони є чинником успішності країни [5].

Перший напрямок — забезпечення всім працездатним громадян сприятливими можливостями для підприємництва та праці. Яке включає лібералізацію бізнесу, регулювання трудових відносин та підтримання високої зайнятості населення країни.

Другий напрямок – забезпечення певних соціальних гарантій для непрацевдатних, безробітних, а також незаможних груп населення. Даний напрямок включає пенсії та допомоги, соціальні виплати; перерозподіл доходів у суспільстві; загальна безкоштовна освіта; материнський капітал; медична допомога.

Третій напрямок — налагодження такої системи розподілу економічних ресурсів та економічного впливу, що більш-менш влаштовує переважну більшість населення. Від розподілу фінансових ресурсів у вирішальній мірі залежить і матеріальні обставини життя людей у суспільстві [6].

Основними завданнями діяльності держави у сфері захисту трудових прав громадян є створення необхідних умов досягнення оптимального узгодження інтересів сторін трудових відносин, інтересів громадян та держави.

До цієї діяльності входять трудові відносини, а також інші безпосередньо пов'язані з ними відносини з організації праці та управління працею; працевлаштування; професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників; соціального партнерства, ведення колективних переговорів, укладання колективних договорів та угод; участі працівників та професійних спілок у встановленні умов праці та застосуванні трудового законодавства у передбачених законом випадках; відповідальності роботодавців та працівників у сфері праці; нагляду та контролю (у тому числі профспілковий контроль) за дотриманням трудового законодавства (включаючи законодавство про охорону праці); вирішення трудових спорів [7,8].

Як було зазначено вище, суттєвий вплив на сферу праці та соціального захисту громадян справила пандемія та війна. Внаслідок чого зміни відбулися також і в принципах державного управління галузі праці та соціального захисту громадян [9].

Помітно, що життя в умовах пандемії та війни призвело до серйозних змін на ринку праці, це скорочення робочих місць, неухильне зростання безробіття, зниження доходів значної частини населення та подорожчання цін на основні групи товарів: з'явилися нові професії, зникли старі, що особливої цінності набула, це наявність роботи.

Висновки

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що досягнення цілей системи соціального захисту населення забезпечується ефективною побудовою взаємодії різних організацій соціального забезпечення, обслуговування та вироблення оптимальних алгоритмів їх розвитку. З позиції методології управлінського процесу система соціального захисту зазнає впливу зовнішніх факторів, що формують умови її існування. Насамперед, йдеться про інструменти реалізації заходів щодо соціального захисту населення, що формуються на підставі регулюючого впливу органів державної влади. Таким чином, найефективніше здійснення соціальної політики та її реалізація можлива лише за рахунок злагодженої роботи державних органів з державного управління в галузі праці та соціального захисту громадян.

Список використаних джерел

1. Болотіна Н. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять // Право України.- 2000.- № 4.- С. 36.
2. Стичинський Б. Право соціального забезпечення: проблеми становлення і розвитку // Право України.- 2002,- № 6.- С. 86-87.
3. Чиркіна І. Д. Сучасні напрямки соціального захисту різних верств населення України // Наукові праці.- Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА.- 2001.- Т. 12.- Серія: Політичні науки.— С. 86.
4. Бабкін В. Д. Соціальна держава та захист прав людини // Правова держава,- 1998.- Вип. 9,- С. 45.

5. Гетьман В. П., Килимник Ю. В. Чи стане Україна соціальною державою.- К., 1996.- С. 72.
6. Флорескул Н. Система соціального захисту населення як чинник формування соціальної держави // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету – 2009 – №2. стр.34-45.
7. Борецька Н. П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми. Монографія. – Донецьк: Янтар, 2001. – 352 с.
8. Синичук С.М. Право соціального забезпечення України: навч. посібник / С. М. Синичук, В. Я. Бурак. – К.: Знання, 2003. – 306 с.
9. Шевчук П. І. Соціальна політика / Шевчук П. І. – Львів: Світ, 2003. – 400с.